

ОПОЗИЦИОНЕРСКИТЕ ИСТАПУВАЊА ПРОТИВ АСНОМ И СОЗДАВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКАТА ДРЖАВА ВО БУГАРИЈА И СРБИЈА (1944-1946)

Македонската држава во 1944 година, во соседните земји предизвика и одредени реакции. Тие, главно беа позитивни, но во некои кругови во ОФ Бугарија, како и во Србија предизвикаа одредени негативни реакции. Тоа и можеше да се очекува бидејќи се конституира нова држава на Балканот, чие ослободување, конститурање во посебна држава и признавање на посебноста на македонската нација, сите околу Македонија не го примија со задоволство.

Тоа не им одговараше на оние земји, кои со Букурешкиот мировен договор од 1913 година зазедоа делови од Македонија, па секоја од нив ги означуваше како „свои“, но не и како делови од Македонија. Уште повеќе од тоа, тие долго време продолжија да се расправаат и да се обвинуваат за тоа дека биле „онеправдани“ со поделбата на Македонија на сметка на втората или на третата страна. Ниту двете светски војни и катастрофите што тие ги донесоа не беа доволни да се надминат недоразбирањата во однос на „историското право“ врз територијата на Македонија.

Во текот на Втората светска војна, трите балкански држави во кои останала делови од Македонија, во војната имаа различни позиции. Грција, никогаш не го призна постоењето на македонската националност, освен повремено нејзината КПГ, која тоа го користеше поради сопствени прагматични цели, особено непосредно пред Втората светска војна или за време на војната. За време на војната, таму се разви антифашистичко движење во кое најбројно беше македонското население, но со најразновидни манипулации националните права и стремежи на тоа население останаа нереализирани.

Приклучувањето на Бугарија кон Тројниот пакт, нејзе ѝ овозможи да ја окупира Македонија и да воспостави систем од бугарска цивилна, полициска и воена власт, прогласувајќи дека изврши „обединување на новоослободените“ територии.

Албанија ја прифати цивилната власт во оние територии што ѝ припаднаа на Италија, исто така, глејќи илузии дека изврши „национално обединување“ на Албанците. Сепак таму се разви антифашистичко движење, кое беше потпомогнато од Југославија, а тоа имаше влијание за добрите односи по ослободувањето од фашизмот.

Србија, заедно со другите југословенски народи, го прифати повикот на КПЈ и се крена на востание, без оглед на тоа што таму беше воспоставена квислиншка власт. Таа уште на Второто заседание на АВНОЈ го призна постоењето на македонската нација согласувајќи се со одлуките на истото, Македонија да се конституира како засебна држава - членка на Југословенската федерација. На Големото антифашистичко собрание од 12 ноември 1944 година, Србија и официјално го призна постоењето на македонската држава и нација.

По победата на Отечествениот фронт во Бугарија на 9 септември 1944 година, таму беше воспоставена новата отечественофронтowska власт. Веднаш потоа, новата влада на Георги Димитров направи сериозни напори за подобрување на односите со Југославија. Притоа, имаше и извесна доза на опортунизам предизвикан од потребите Бугарија да се испере од срамот со нејзиното учество во Втората светска војна на страната на фашистичка Германија.

Во досегашната историографија за односот на Бугарија и за признавањето на постоењето на посебна македонска нација во период 1944-1948 година, главно е пишувано само за позитивните тенденции. Меѓутоа, речиси ништо не е пишувано за опозиционерското дејствување на некои политички партии во ОФ на Бугарија, кои и по 1944 година продолжија да го негираат постоењето на македонската нација. Подоцна, а особено по падот на комунизмот во Р. Бугарија, не ретко овие написи се користени како написи кои „имале доблест“ во тоа тоталитарно време на Герги Димитров да му кажат „не“ за постоењето на македонската нација. Но за нас е интересно да се знае дека таквите опозициони дејствувања, сепак имаа влијание не само кај народот, туку и кај политичкото раководство на Бугарија, порешително да се ангажира на прашањето за признавањето на македонската држава и нација, нејзиниот јазик и култура, како и за евентуалното нејзино обединување. Дејствувањето на опозицијата беше една од причините што не беа јавно публикувани решенијата на Десеттиот пленум на БРП(к), од 1946 година за „македонското прашање“. Беше искажан страв од опозицијата, која во Бугарија сè уште имаше големо влијание во широките народни маси.

Ќе се обидеме да направиме кус осврт на некои сегменти од опозиционерското дејствување, без претензии да направиме целосен опфат и елаборација на проблемот.

Во Извештајот на амбасадорот на ФНР Југославија во Софија Никола Ковачевиќ е содржана оценката дека Владата на ОФ Бугарија работи на тоа да создаде штс поповолни услови за потпишувањето на мировниот договор (во Париз), а опозицијата „со сите сили работи за себе до максимум да го искористи евентуалното неспокојување на големите сојузници околу потпишувањето на мирот“.¹

Беше доста чудно што опозицијата имаше голема надеж дека ќе си замине Црвената армија од НР Бугарија. Поради тоа со сите сили работеше да ја прошири својата база, иако по 9-ти септември 1944 година таа во голема мера

¹ Архив на Р Словенија, ф. Едвард и Пепца Кардељ, а.с. 28, д. 3577.

ја губеше поддршката кај народните маси во Бугарија. Селаните се враќаа кон ОФ иако имаше доста пасивизирање меѓу нив. Забележливо било и тоа што опозицијата му се доближуваше на „Звено“, исто така опозиционен блок, но доста поумерен со свои претставници во Владата на ОФ. Таа одбегнуваше и преку печатот да го напаѓа Звено, надевајќи се дека наместо кон ОФ Звено ќе се доближи до опозицијата, па затоа некои нејзини членови дури и се зачленуваа во оваа партија. И некои реакционерни елементи или профашистички кругови од редовите на Бугарската армија служеа како врска меѓу опозицијата и Звено. Се активирала и тајната организација наречена „Слободни сидари“, која исто така служела како врска меѓу Звено и опозицијата.

Според проценките на југословенскиот амбасадор во Софија, Никола Ковачевиќ, Американците и Британците, ги поддржувале опозиционите тенденции, па за таа цел формирале дури и масонски ложи во Бугарија.²

Во првата половина на 1945 година, положбата во Бугарија со активноста на опозицијата била доста затегната. Според извештаите дури и во војската била забележана илегална активност и подготовки на евентуален преврат, откако би заминала Црвената армија. На таквите информации тешко е да им се поверува, па веројатно истите се пуштени од страна на Советскиот Сојуз како пробен балон за да се нагласи потребата од задржувањето на Советската армија во Бугарија и да се направат психолошките подготовки и приспособувања на населението за остварувањето на таквата замисла. Затоа и Димитров, во еден остар говор во Перник, рударски град и индустриски центар недалеку од Софија, ги повикал и рударите, да дојдат во Софија, па доколку треба „да се пресметаат со реакцијата“. Една група од рударите откажала да влезе во јамите изјавувајќи дека не можеле да ја трпат „диктатурата на комунистите“.³ За да покаже будност, БРП(к) била во моболна состојба. Комунистите биле поделени во петорки, кои биле во цивили, но доколку било потребно тие би добиле и оружје. Во почетокот на јуни во Софија било уапсено раководството на илегалната фашистичка организација на Ванчо Михајлов, чиј број изнесувал околу 40, а еден од нив се самоубил во акцијата за апсење.⁴

Треба да се одбележи и фактот што и Бугарската православна црква не можела така лесно да ги прифати новите промени што ги донесе ОФ. Таа не можела да истапи јавно, но сепак прикриено, околу себе собирала опозиционери. Притоа одржувала врски и со побегнатиот потписник на договорот за пристапување кон Тројниот пакт, Драгиша Цветковиќ, кому, наводно, егзархот Стефан му испраќал и финансиски средства за одржување на врските со југословенската опозиција.⁵

Меѓу најекспонираните противници на политиката на ОФ Бугарија и на Георги Димитров беа опозиционите весници „Свободен народ“ и „Знаме“, а особено првиот кој беше под покровителство, па и уредување на Крсто Пастухов.

² Истото.

³ Истото, с. 1.

⁴ Истото, с. 1.

⁵ Истото, с. 2.

За тешкотиите при воспоставувањето на новата ОФ власт во Бугарија, во ноември 1945 година, Георги Димитров искрено му се пожалил и на Јосип Броз Тито, кога по повод на националниот празник на југословенските народи 29 ноември 1945 година, му напишал писмо се честитки. Во него тој нагласува дека „има неколку обелоденети и прикриени непријатели кои не го сакаат успехот на Југославија и на нова Бугарија, коишто не сакаат да ги видат слободни, независни и силни... Големобугарските шовинисти и големосрпските шовинисти внатре во нашите земји како и злонамерните опозиционери (кај нас Петков⁶ и компанија, кај вас Грол и компанија) ... се грижат да ги спротивстават нова Бугарија и нова Југославија...⁷.

Очигледната исплашеност на Димитров од дејствувањето на опозицијата предводена од Петков и Пастухов, веројатно била причината што Димитров во ова писмо испратено до Тито воопшто не го спомнал македонското прашање кое требало да претставува „мост за зближувањето на двете држави“. Останува нејасно, но сепак може да се претпостави дека токму тоа прашање било причина што Тито на Димитров му предлагал тајна средба преку југословенскиот амбасадор во Софија, Ковачевиќ.⁸

Само месец подоцна весникот „Свободен народ“⁹, односно кон крајот на 1945 година, кога активностите во ОФ Бугарија за признавање на Македонија и македонската нација, нејзиниот јазик и култура беа во полн ек, а се вршеа и интензивните подготовки за почеток на Париската мировна конференција во 1946 година, излезе со дијаметрално спротивни гледања од оние на Отечествониот фронт и на Г. Димитров. Воведната статија со која се појави весникот е насловена како „Заветот на Гоце“.

Во „Заветот на Гоце“, авторот уште во самиот наслов му сугерира на бугарскиот читател, дека она што го прави новата бугарска власт во однос на Македонија, наводно е спротивно на заветот на Гоце Делчев. Поводот кој е искористен „Свободен народ“ да се појави со оваа воведна статија била изјавата на Георги Димитров пред новинарот на САД, Бауер. Имено Димитров во таа изјава говорел за односите со Југославија, со Македонија и за подготовките што се вршени за присоединување на пиринскиот дел од Македонија кон тогаш конституираната Народна Република Македонија. Според статијата на „Свободен народ“, таквите изјави „продолжувале да ја брануваат бугарската јавност и народот“.

За нас остана непознато дали зад името на авторот Иван Хаџов, потписник на воведната статија, навистина стои тоа име или пак е псевдоним, меѓутоа содржината на статијата упатува на големо незадоволство од конституирањето на Федерална Македонија во рамките на Федеративна Народна Република Југославија. Тоа незадоволство не е толку поради самиот чин на конституирањето на македонската држава колку поради тоа што нејзиното основање се поврзува со евентуалното присоединување на пиринскиот дел од Македонија

⁶ Никола Петков, лидер на Бугарскиот земјоделски народен сојуз (БЗНС)

⁷ Георги Димитров, Дневник, Софија 1997, с. 513-514.

⁸ Исто, стр. 516.

⁹ Весник „Свободен народ“ бр. 272 од 6. 12. 1945 год.

кон Народна Република Македонија. Тоа е видливо од констатцијата дека „се протури идејата за обединување на нејзините три (всушност четири) дела во рамките на федералната единица“. Тоа за авторот на текстот воопшто не е прифатливо. Меѓутоа, тој искажува една контрадикторност поздравувајќи ја идејата на македонскиот народ во составот на Југословенската федерација и му забележува што таа своја идеја ја базира на светлите идеи на македонските револуционери. Всушност на македонскиот народ му оспорува и му забележува што поаѓа од принципите на „некогашната навистина народна Внатрешна македоно-одринска револуционерна организација од крајот на минатиот и почетокот на 20 век“, нарекувајќи ги македонските раководители „апологети на Федерална Македонија во Југославија“.

Авторот на воведната статија на весникот „Свободен народ“ остро ги критикува учесниците во антифашистичкото движење во Македонија, кои во своето дејствување се повикувале на традициите на Внатрешната македонска револуционерна организација од крајот на 19 век, како и на предводниците на националноослободителното движење на чело со Гоце Делчев и Даме Груев, набројувајќи уште десетина видни македонски револуционери (Јане Сандански, Нукла Киров, Питу Гули...), кои се жрвуваа за своите идеали во илинденската епопеја од 1903 година, сакајќи да каже дека тоа востание не е македонско, ами „бугарско“. Таквото свое тврдење ќе го „потврди“ понатаму со констатацијата дека тоа гледање на современите македонски револуционери од 1941 до 1945 година, е „големо сквернавење на паметта, негирање на жртвите и на борците за слободна Македонија“. Според него такво нешто било сквернавење и негирање „на Дамјан Груев, на Гоце Делчев, на Лазар Поп Трајков, на Митре Влаот, на Јане Сандански, на Питу Гули ...“ и голема грешка што се отстапило од идеалот за „единствена слободна Македонија како обединувачка алка на балканските народи“. Очигледно е дека авторот на текстот се навраќа на познатите големобугарски ставови пласирани неколкупати пред Втората светска војна од Ванчо Михајлов и неговите истомисленици, како и за време на Втората светска војна, кога беше на повидок ослободувањето на овој дел на Македонија и конституирањето на македонската држава. Имено познато е дека непосредно по одржувањето на Второто заседание на АВНОЈ во Јајце 1943, во Бугарија беше пуштена паролата за „независна Македонија“, а подоцна не се инсистираше на таа парола. Уште помалку тоа беше остварливо кон крајот на 1945 година, кога ОФ на Бугарија покажа некои флексибилни ставови, но егејскиот дел на Македонија веќе беше под цврста доминација на Грција и каде што антимакедонското движење помогнато од нејзините сојузници Велика Британија и САД добиваше сериозни размери.

Не беше историски неточна констатацијата дека „дејците од тоа време се бореа за ослободување на сите народи и за остварување на нивната рамноправност“, која ја пласира авторот на текстот во овој напис. Точно е и тоа дека и идеите на Делчев не беа спротивни на таа идеја. Но тенденциозноста кулминира со тврдењето дека „Федерална Македонија сака да се изградува врз поништувањето главно на бугарската националност“. Конституирањето на Федерална Македонија во рамките на Федеративна Југославија, беше резул-

тат на заедничаката борба на југословенските народи против фашизмот и таа беше пред сè националноослободителна, односно македонска националноослободителна борба. Авторот не се запрашал дали било можно за време на војна некому да му се всади друго национално чувство, грчко, српско или бугарско, доколку тој тоа не го имал пред тоа. Зошто на пример такво македонско национално чувство не се појави во некоја друг дел од „Старите предели“ на Бугарија, туку токму во овој дел каде што се прогласи создавањето на ДФ Македонија?

Сепак, „Свободен народ“ завршувајќи ја оваа воведна статија на својот воведничар, патетично ќе ѝ се обрати на европската дипломатија, односно до европските конзули повикувајќи ги да внимаваат дека „поколенијата кои се родија и израснаа таму (мисли на НР Македонија-з.а.), се потомци на оние, кои беа насилно ддоброволно иселени од Македонија под грчка власт. Бугарската влада (алудирајќи на изјавите на Г. Димитров-з.а.) ли ќе отвора нови рани кај народот и во државата, ќе сее ли ветрови-за да жнее бури?“- се прашува авторот на статијата.

Треба да се признае дека власта на ОФ Бугарија остро реагираше на овие написи и однесувањето на Крсто Пастухов, Гергинов, како и на Никола Петков од БЗНС, но таа сеуште не пронајде рецепт да се спротистави. Тој „рецепт“ подоцна беше пронајден со репресиите и апсењето, а подоцна и ликвидирањето на опозиционерите.

Исто така треба да се признае дека опозиционерските истапувања остро ги осуди и Владимир Поптомов, Македонец, кој имаше многу осцилации по македонското национално прашање, но во овој период цврсто ја поддржуваше политиката на Георги Димитров. Во воведната статија на в. „Македонско знаме“¹⁰ насловена како „Старите грешници под маската борци за независна македонија“, нивното однесување го поистоветува со она, како што тврди авторот, на големобугарските шовинисти од типот на царевите Фердинанд и Борис, кои според него „ги искористија своите македонски наемници, какви што на времето беа врхивистите, а најпосле и таканаречените автономисти на Иван Михајлов“. Основната поента на написот е дека треба да и се допушти на Народна Република Македонија да се развива како држава во југословенската федерација, да не им се верува во празните ветувања за „независна Македонија“. „По секоја национална катастрофа-констатира „Македонско знаме“- по секој незавршен авантуристички обид на големобугарските освојувачи да ја голтнат Македонија повторно се развеваше знамето за Независна Македонија“.

Условите во кои се појави оваа реакција на официјалната власт на ОФ Бугарија, преку перото на Поптомов беше исклучително поволна. Постоеше цврста решеност, барем тогаш, да се помогне создавањето и зацврстувањето на НР Македонија како држава во југословенската федерација, а за причините за таквата решеност нешто спомнавме и понапред. Поради тоа, во оваа статија доста аргументирано е елаборирана македонската националноослободителна

¹⁰ В. „Македонско знаме“ од 10. 12. 1945, ЦДА, Софија, ф. 214, оп. нема, а.с.57.

борба во минатото и траумите низ кои таа минуваше. Поптомов оправдано забележува дека со оваа празна парола, националистите истапија и по 1913 и по 1918 година. „Истата историја-вели тој-се повторува и денес по минато-годишниот (1944 г. - з.а.) крај на Борисовата и Филовата обединета Бугарија“.

Амбасадорот на ФНР Југославија, Никола Ковачевиќ го известувал југословенското Министерство за надворешни работи во Белград дека американскиот амбасадор во Софија, Барнс работел на тоа „по никоја цена да не смее да се допушти зближување меѓу Југославија и Бугарија“. Тој барал прашањето на репарациите на Бугарија спрема ФНР Југославија и прашањето на Македонија да се држат отворени и како повод за создавање на нездрави односи.¹¹ Добро била уочена постојната ситуацијата во Бугарија дека „опозицијата не сметала дека Македонија го нашла решението на своето национално прашање како федерална единица во рамките на Југославија“.¹² Овие оценки на опозицијата не биле такви поради интересите на Македонија, туку напротив. Со конституирањето на Македонија како федерална единица во Југословенската федерација за бугарската опозиција, која дејствуваше во рамките на ОФ, но свиреше со поинакви ноти, не беше прифатливо затоа што паѓаше во вода паролата за „независна Македонија“.¹³

Дека во опозиционерското дејствување имаа замешано прсти САД, нам ни потврдува и советникот во Амбасадата на ФНРЈ во Софија, Петар Манговски, кој во својот, исто така. доверлив извештај нагласил дека „ставот на опозиционото раководство е истоветен со толкувањето дадено од Америка во својот ед мемоар од 22 февруари“.¹⁴ Дипломатските извори на Југославија потврдувале дека Барнс доста сработил меѓу опозиционите партии во ОФ како на пример БЗНС (раководен од Александар Обов), БЗНС (раководен од Никола Петков), понатаму Звено (раководено од Јуруков). Нивниот лист „Изгрев“ дури не го спомнувал и присуството на „легендарниот“ Димитров на свеченостите што се организирале по разни поводи. Опозицијата му се лутела за неговата политика по македонското прашање.¹⁵

Меѓутоа, на планот на создавањето на опозиционерска клима во Бугарија, клима што имаше за цел да го држи отворено македонското прашање, се вклучила и Велика Британија. Во текот на мај 1946 година, Бугарија ја посетил Џон Мак, пратеник на Лабуристичката странка, кој во Бугарија се задржал неколку дена, со цел подробно да се информира за тамошната ситуација. Опозиционерските кругови особено социјал-демократите дури изјавувале дека мисијата на Џон Мак била тајна со цел да се види расположението во Бугарија под власта на ОФ. Но тој како вешт политичар, одбегнал да даде изјави кои би оделе во прилог на опозицијата имајќи ги предвид околностите под кои се формирала новата ОФ власт во Бугарија.

¹¹ АС, ф. Едвард и Пепца Кардељ, к. 28, а.с. 3642, с. 1, дов. Извештај од јануари 1946.

¹² Истото, с. 3.

¹³ „Тито уште еднаш успеал да ги излаже југословенските народи“— му изјавил амбасадорот на САД Барнс на новинарот Илиев, претседател на Здружението на странските новинари, инаку опозиционер.

¹⁴ АС, ф. Едвард и Пепца Кардељ, к. 28, а.с.3649, с. 1.

¹⁵ АРС, ф. Едвард и Пепца Кардељ, к.28, а.с. 3661, с. 3.

Остри реакции против опозицијата уследија и во редовите на македонската емиграција во Бугарија. Таа преку создавањето на македонската држава во текот на народноослободителната антифашистичка војна и нејзиното прогласување на Првото заседание на АСНОМ видела шанса за својата национална афирмација и за евентуалното обединување на македонскиот народ. Така со своја резолуција истапи македонската емиграција во Пловдив¹⁶, Македонското емигрантско културно-просветно друштво во Асеновград¹⁷ и многу други.

Со своја статија се појави и добриот познавач на македонските прилики Димитар Влахов, кој во својата статија „Слободна Македонија во Федеративна Југославија-крај на заемните борби на балканските народи“, објавена во списанието „Съвременикъ“¹⁸. Влахов на нему својствен начин ги објасни историско-политичките основи и потреби за конституирањето на македонската државност, критикувајќи ги неправдите коишто на македонскиот народ му беа нанесени од бугарската царска власт за време на Втората светска војна, за да констатира дека тоа е засега единствено можната опција, а за да добие повеќе од тоа, сметајќи на неговото обединување на македонскиот народ, „треба да му помогне бугарскиот народ и нова ОФ Бугарија“. Завршувајќи го ова своевидување во статијата, Влахов констатира дека „Македонија, слободна и рамноправна единица во федеративна Југославија, не може повеќе да биде јаболко на раздорот, туку ќе биде обединувачка алка на сите јужни Словени“¹⁹.

До крајот на 1946 и почетокот на 1947 година по македонското прашање, меѓу позицијата и опозицијата во Бугарија се водеше вистинска „војна“. Судските процеси коишто почнаа во Бугарија против Г. Димитров-Гемето и против Крсто Пастухов, кои беа уапсени и изведени пред суд за свои цели ги искористија и позицијата и опозицијата. Гемето бил обвинет за ширење на дефетизам за време на војната, за врски со грчките и со српските реакционерни кругови (Дража Михајловиќ). Целта била да се оцрнат пред бугарскиот народ и повеќе отколку што биле. Но и опозицијата правела сè тој процес да го искористи за своја цел. Таа, користејќи ги своите весници, известувала за тортурите што наводно бугарската власт на ОФ ги вршела над нив. Опозицијата доста успеала во компромитирањето на новата бугарска власт, особено по сведочењето на Никола Петков за време на судските процеси. Од печатницата на в. „Свободен народ“ биле насилно однесени буквите, а наскоро потоа, во почетокот на јуни, Владата на ОФ го забранила излегувањето на весникот на Демократската партија „Знаме“. Со тоа му забранила два месеци да пишува против Југославија, односно Македонија. Исто така (привремено) било забрането и излегувањето на „Народно земеделско знаме“ и на „Свободен народ“, па така во Софија извесно време не излегувал ниту еден опозиционен весник.²⁰

¹⁶ ЦДА на РБ, ф. 22, оп. 11, а.е.625, л. 8.

¹⁷ ЦДА на РБ, ф. 22, оп. 1, а.с. 625, л. 6.

¹⁸ Сп. „Съвременикъ“ бр.3/1945, с. 101-106.

¹⁹ Истото.

²⁰ АРС, ф. Едвард и Пепца Карделъ, к. 28, а.е.3664, с.3.

Сепак, кулминација во негирањето на македонската нација било пишувањето на „Свободен народ“ од јануари 1947 година. Тој во воведната статија „Македонската народност“, со нејзиното сместување под знаците на наводниците, неа ја омаловажува и негира на најгруб начин. Образложувајќи го понатаму тоа, „Свободен народ“ македонскиот народ го карактеризира како носител на „ниска култура“ наводно поради неговото „откажување од една националност („бугарската“) и поминувањето кон друга (македонската). Бранејќи ги понатаму своите ставови „Свободен народ“ се послужил и со неколку истргнати мисли на „научни трудови“, па вели: „Несериозно и непотребно е да се набројуваат аргументи дека Македонците се Бугари. Тие се содржани во многу научни трудови, пред сè на незаинтересирани странци, кога би почнале со Иричек, Нидерлес, и да завршине со Державин...“.²¹ А кога е во прашање Державин, на авторот не му било познато дека токму него во есента 1944 година го поканил Президиумот на АСНОМ да се вклучи во работата врз кодификацијата на македонскиот литературен јазик. Сигурно тоа не би го направил, ако Президиумот не сметал на неговата стручност и научна етика.

За разлика од Бугарија, каде што во рамките на ОФ дејствуваа и опозициони партии, во Србија, како и во Југославија по ослободувањето на земјата и конституирањето на ДФ Југославија тие престанаа да постојат. Меѓутоа, таму најизразено беше дејствувањето на Милан Грол, потпретседател на Владата на ДФЈ на Јосип Броз Тито, инаку припадник на кралската бегалска влада во Лондон.

Милан Грол како претставник на Србија во бегалската влада, сметајќи и на поддршката на британските кругови, не го прифати конституирањето на Македонија како држава во Југословенската федерација. Всушност, тој ги репризираше ставовите на Кралската влада, која непосредно пред Второто заседание на АВНОЈ излезе со став дека творците на Кралството Југославија (Србите, Хрватите и Словенците), треба меѓусебно да се признаат како водечки нации во Југославија и неа да ја обноват во истите граници од пред војната. Впрочем, тоа и го забрза одржувањето на Второто заседание на АВНОЈ и конституирањето на Југославија на федеративни принципи.

Грол, како да ги преспал минатите четири години во кои во Југославија се водела антифашистичка и националноослободителна војна, па сметал дека старата Југославија ќе може да се обнови во истите рамки и со истото државно уредување со признавањето на само трите споменати нации. По неговото влегување во владата на Ј.Б. Тито од 7 март 1945 година, занемарувајќи ги решенијата на АВНОЈ, во изјавите дадени во весникот „Политика“, Грол на индиректен начин се спротивстави на конституирањето на новата македонска држава во рамките на Демократска Федеративна Југославија. Притоа, тој во завиена форма напомнал дека новата југословенска држава не може да постои и да функционира доколку се направи прекин со граница меѓу Моравската и Вардарската Долина. Тој сметал дека „српскиот народ околу Морава, мора да биде поврзан со братскиот народ околу Вардар“.²²

²¹ В. „Свободен народ“, бр. 18, 29. 1. 1947 с. 4.

²² Преземено од в. „Лјудска правда“, Љубљана бр. 11, 4.4.1945.

На овие изјави на Грол уследиле остри реакции особено од Словенија. Најпрво реагирал Милован Ѓилас, меѓутоа, словенечките реакции во секој поглед заслужуваат внимание. Имено весникот „Људска правда“ му одговорил на Грол дека таквите изјави не се опасни само за Македонија туку и за сите нејзини републики и за цела Југославија. „Со ова г. Грол сака да каже дека српскиот народ би морал, исто така, да биде неразделно поврзан со словенечкиот народ, со хрватскиот народ и со Босанците“, му пишувала „Људска правда“ на Грол.²³

Под притисок на југословенската јавност, особено на реакциите од Словенија и статијата на Милован Ѓилас во весникот „Борба“, Грол се обидел да ги ублажи своите ставови. Меѓутоа, тоа тешко можело да се прифати, бидејќи такви националистички ставови пројавувал и порано. Имено на 19 март 1945 г., значи набргу по конституирањето на владата на Ј.Б. Тито, Грол го посетил Едвард Кардељ, тогашен потпретседател на владата и министер на Конституантата, кога пред него изнесол некои свои гледања на ситуацијата. Меѓу другото Грол изјавил дека поради ситуацијата во Југославија, очекува дека во Србија пролетта ќе се крене востание против народноослободителната власт, кое ќе го поддржат сите оние кои „денешната власт ја чувствуваат како тиранија“.²⁴ Понатаму Грол додал дека „во Србија широките слоеви на селанското и градското население денешната власт ја чувствуваат како тиранија, поради неразумното, површното и круто однесување на „партизанската власт“.²⁵ Грол не се согласил и со гледањето на Ѓилас за државното уредување на Југославија кое го напишал во весниците. Според Ѓилас, во Југославија требало само да се реши формата на владеење, одосно дали ќе биде монархија или република, додека сè друго треба да се прифати онака како што тоа било решено во Јајце, односно на Второто заседание на АВНОЈ. Грол овде покажал несогласување со федеративното уредување, најмногу алудирајќи на создавањето на шесте републики, вклучително и на ДФ Македонија, за што подоцна бил многу попрецизен. Два-три месеци подоцна Грол овие свои ставови против создавањето ДФ Македонија ги изнесе и јавно, спротивставувајќи му се на Ѓиласовото мислење. Затоа и весникот „Људска правда“ оправдано заклучувал дека Милан Грол со неговите камуфлирани изјави „сакал да истакне дека околу Вардар нема македонски народ и дека тој народ не смее да добие самостојност и рамноправност“.

Значи конституирањето на македонската држава во 1944 година и нејзиното уставноправно етаблирање во 1945 и 1946 година било проследено со извесни отпори во двете соседни земји на Македонија во кои живееја народи од словенско потекло. Несомнено, тоа било резултат на историската хипотека и условите во кои македонскиот народ се борел и се избори за своето национално ослободување и за создавањето на новата македонска држава.

²³ Истото.

²⁴ АРС, ф. Едвард и Пепца Кардељ, к. 28, а.е. 3570, с. 1.

²⁵ Истото.